toare la originea poporului român şi latinitatea limbii, geografia fizică, resursele economice, populaţie, clasele sociale, oraşele, organizarea administrativă, politică, militară, cultură, artă, etnografie, religie şi organizarea bisericească. Autorul, posesor al unei experienţe bogate în editarea şi analiza descrierilor călătorilor străini, manifestă multă prudenţă în receptarea acestor informaţii care, în multe cazuri, nu concordă cu realitatea.

Cu articolul Georgetei Penelea, *Regimul juridic al bîlciurilor în Ţara Românească (1774—1831)*, în care autoarea analizează aspectul juridic al acestei adunări periodice, cu multiple implicaţii în economie, se încheie această rubrică.

Comunicările, notele şi discuţiile, în număr de 11, abordează, de asemenea, o problematică foarte variată. Este vorba despre istoria bisericii (R. Constantinescu, *Note privind istoria bisericii române în secolele XIII—XV)*, analiza formulei documentare „prădalica să nu fie" (O. Sachelarie, *Contribuţii la studiul formulei „prădalica să nu fie")*, instituţiile de drept public (Al. Herlea, *Dietele din Transilvania autonomă)*, una dintre instituţiile specifice mentalităţii şi sistemului juridic feudal (Al. Constantinescu, *Ploconul)*, istoria preţurilor (Ruxandra Cămărăşescu şi Coralia Fotino, *Din istoria preţurilor. Evoluţia preţului cailor în Ţara Românească (secolele XV—XVII)*), istoria comerţului (H. Jaeger, *Aspecte din istoria comerţului bănăţean în secolul al XVIII-lea. Pe marginea unor registre vamale)*, arendarea moşiilor (Ioana Constantinescu, *Arendarea moşiilor în Moldova pînă la Regulamentul organic)*, biografii de cronicari (I. Corfus, *Completări la biografia cronicarilor Şerban şi Grigore Andronescu)*, revoluţia lui Tudor Vladimirescu (C. Şerban, *Mişcarea revoluţionară din 1821 în presa europeană)*, istoria învăţămîntului (Maria Bălan, *Contribuţii la istoria învăţămîntului din Oltenia în secolul al XVIII-lea)* şi, în sfîrşit, primul răspuns la una dintre opiniile lui Henri H. Stahl, expuse în lucrarea *Controverse de istorie socială românească* (Bucureşti, 1969), (Florin Constantiniu, *Fărîmiţarea feudală: opinii pentru o discuţie)*.

Cronica comunei Slatina-Timiş (O. Marchescu), *Materiale româneşti din arhive străine* (D. Mioc), *Însemnări de pe cartea veche românească* (Aurora Ilieş), *Documente inedite din arhiva Cretzulescu* (Marieta Adam), *Documente din arhivele iugoslave referitoare la răscoala din 1784, condusă de Horea, Cloşca şi Crişan* (N. Gavrilovič) formează conţinutul rubricii de *Izvoare şi instrumente de lucru*.

Rubrica *Addenda et corrigenda*, inaugurată de acest volum şi semnată în întregime de D. Mioc, îşi propune, „să întregească sau să rectifice informaţii, opinii sau ipoteze ale medieviştilor din ţară sau străinătate privind istoria societăţii feudale, în primul rînd a celei româneşti" (p. 381).

19 recenzii şi prezentări ale unor valoroase lucrări din domeniul medievisticii româneşti şi universale încheie acest bogat şi valoros volum.

Prin multitudinea problemelor abordate de autori, prin ţinuta ştiinţifică a materialelor publicate, ca şi prin organizarea acestora, volumul constituie o reuşită remarcabilă a istoriografiei noastre. Revenirea în actualitate a acestei publicaţii, ca dealtfel, şi a culegerii similare de istorie modernă, constituie împlinirea unei necesităţi.

I. Toderaşcu

ADOLF ARMBRUSTER, *Romanitatea românilor. Istoria unei idei*, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1972, 279 p.

Adolf Armbruster abordează una dintre cele mai interesante şi, totodată, dificile probleme ale istoriografiei noastre — romanitatea românilor — problemă care a reţinut atenţia numeroşilor cercetători români şi străini din domeniul istoriei, dreptului, geografiei, filologiei, etnografiei.

Un principal merit al lucrării rezidă în însuşi scopul acesteia, mărturisit de autor şi realizat în condiţii ştiinţifice apreciabile: stabilirea „imaginii pe care şi-au făcut-o românii înşişi, cît şi celelalte popoare despre originea neamului românesc" (p. 6). În concepţia autorului, romanitatea românilor este „ideea despre descendenţa romană a românilor din coloniştii romani transplantaţi în Dacia traiană", de aici decurgînd o serie de alte idei complimentare: ideea stăruinţei elementului roman în Dacia după anul 271, ideea unităţii de neam a românilor din teritoriul locuit de ei, ideea latinităţii limbii române, ideea esenţei romane a unor obiceiuri şi datini populare.

Lucrarea tratează o perioadă îndelungată — sec. al X-lea — sec. al XVIII-lea — pentru care autorul a trebuit să consulte un număr uriaş de informaţii. După cum se ştie, despre romanitatea românilor s-au scris, de către autori români sau străini, zeci de lucrări; în bibliotecile din ţară şi străinătate, se găsesc, de asemenea, informaţii preţioase relative la problema pe care autorul o tratează, multe din ele inedite. A. Armbruster, pasionat cercetător, a inclus toate informaţiile cunoscute, ca şi pe cele pe care le-a descoperit şi le-a valorificat. Lucrarea capătă, astfel, caracterul unui „corpus al acestor mărturii".

Încadrarea evenimentelor între secolele X şi XVIII nu este întîmplătoare. În secolul al X-lea, în spaţiul carpato-dunărean, procesul de etnogeneză a poporului român luase sfîrşit. Este „momentul apariţiei conştiinţei românilor despre originea lor romană" (p. 6). În secolul al XVIII-lea are loc politizarea naţională a ideii de romanitate a românilor, cînd aceasta devine o armă spirituală, în lupta pentru drepturile sociale şi naţionale ale românilor.

Lucrarea cuprinde şase capitole: *Afirmarea internaţională a romanităţii orientale* (sec. X—XIII); *Descoperirea latinităţii limbii române* (sec. XIV—XV); *Politizarea ideii romanităţii românilor; Domnia lui Mihai Viteazul; Barocul şi epoca de aur a culturii medievale naţionale; Politizarea naţională a ideii romanităţii.* Volumul se încheie cu un amplu rezumat în limba germană şi cu o listă bibliografică.

Consultarea unei foarte bogate literaturi de specialitate, a izvoarelor (unele, după propria afirmaţie a autorului, se impun, cu acuitate, a fi reinterpretate), maniera de tratare a problemelor îngăduie autorului numeroase şi interesante observaţii şi concluzii. Astfel, în privinţa primelor informaţii referitoare la poporul român — asupra cărora s-au purtat şi se mai poartă încă discuţii — autorul crede că, pentru a le lua în considerare, trebuie să acceptăm existenţa, la sfîrşitul primului mileniu, a unei romanităţi orientale a cărui chintesenţă a rezistat pînă astăzi, fiind localizată în spaţiul carpato-dunărean. Aceste menţiuni, deşi se referă la populaţia românească din sudul Dunării, care avea o organizare politică superioară şi era în contact direct cu lumea bizantină, „îşi păstrează valoarea, în egală măsură, şi pentru românii din nordul Dunării. Explicaţia stă în numele comun ce oglindeşte originea şi limba comună" (p. 16). Totodată, cercetările arheologice au dovedit existenţa, în acest timp, a unei unităţi de viaţă materială în spaţiul carpato-dunărean şi în unele regiuni de la sudul fluviului.

Un alt aspect asupra căruia autorul insistă este acela privind posibilităţile de informare a umaniştilor despre romanitatea românilor. Este cunoscut că umaniştii au studiat scrierile antichităţii. Acestea conţin informaţii despre cucerirea romană a Daciei şi evenimentele următoare. După opinia autorului însă, principala sursă de informare a umaniştilor o constituie însuşi poporul român, prin intermediul unor misiuni politice şi religioase, a unor cărturari care au străbătut ţările române. O altă posibilitate de informare a umaniştilor este oferită de „filiera" polonă şi maghiară. Unii umanişti italieni s-au stabilit în Polonia şi Ungaria, după cum unii tineri aparţinînd nobilimii acestor ţări au studiat în Italia.

A. Armbruster insistă, de asemenea, asupra politizării ideii de romanitate a românilor. El face o distincţie clară între politizarea europeană şi politizarea naţională. Prima are loc în secolul al XVI-lea, cînd interesele unor puteri —

Imperiul habsburgic, otoman, papalitatea — vor determina, cantitativ şi calitativ, informaţiile despre romanitatea poporului român. Principalele informaţii sînt furnizate de misionarii politici sau religioşi, trimişi în ţările române. Politizarea europeană a dus la cunoaşterea românilor de către alte popoare, a determinat apariţia unor noi teorii, unor noi argumente în favoarea originii romane şi a unităţii de neam a poporului român. Politizarea naţională a romanităţii românilor are loc, aşa cum s-a mai amintit, în secolul al XVIII-lea, în condiţiile accentuării luptei românilor pentru drepturi sociale şi naţionale.

Cartea semnată de A. Armbruster se caracterizează printr-o înaltă ţinută ştiinţifică, are un stil plăcut şi este rodul unei îndelungate şi migăloase cercetări de informare. Ea se încadrează printre principalele realizări ale istoriografiei noastre din ultima vreme.

Gh. Iacob

VLADIMIR DICULESCU, *Bresle, negustori şi meşteri în Ţara Românească (1830—1848)*, Biblioteca istorică, XL, Ed. Acad. R.S.R., Bucureşti, 1973, 218 p.

Studiul lui Vladimir Diculescu prezintă o importanţă netăgăduită pentru cercetarea realităţilor româneşti din etapa care a precedat revoluţiei de la 1848 şi, mai cu seamă, din cea care stă sub semnul Regulamentului Organic. În organizarea şi interpretarea materialului oferit de cele două statistici, din 1831 şi 1835, autorul a desfăşurat o muncă deosebită, făcută cu rigoarea şi competenţa specialistului, care merită cele mai depline aprecieri. Ca unul care, prin cercetarea şi organizarea unui material statistic de gen — pentru Moldova [1] — cunoaştem modul de lucru pe acest fel de documente, facem aprecierile cu toată convingerea.

Vl. Diculescu, cu sobrietatea care-l caracterizează, se înscrie exact pe coordonatele impuse de specificul lucrării oferindu-ne toate datele cu privire la organizarea breslelor de negustori şi meşteri sub regimul regulamentar, exemplificîndu-şi expunerea cu datele extrase din cele două catagrafii amintite.

Expunerea este organizată în opt capitole. În ordinea succesiunii, acestea sînt următoarele: *Necesitatea unei reforme în Ţara Românească, Tratatul de la Adrianopol* (prevederile politico-administrative şi cele referitoare la libertatea comerţului), *Regulamentul Organic* (redactare, prevederi referitoare la comerţ, organizare vamală, carantine, industrie, căi de comunicaţie, tribunale de comerţ, organizare fiscală ş.a.), *Patentarii* (modalitatea de obţinere a patentelor, categoriile de patentari, drepturile şi îndatoririle acestora, organizarea lor ş.a.). *Breslele* (organizare, statut, ierarhie profesională, breslele de meşteşugari şi negustori, breslele etnice, patrimoniul, conducerea şi funcţiile breslelor), *Evoluţia statistică a patentarilor* (pe baza analizei catagrafiilor din 1831 şi 1835. Pentru perioada ulterioară anului 1835, din lipsa materialului, autorul s-a văzut constrîns să analizeze doar catagrafiile din 1840 şi 1844, în care sînt cuprinşi doar patentarii din oraşul Craiova). În ultimul capitol sînt ilustrate *Fenomenele* care reliefează *dezagregarea breslelor;* în rîndul acestora sînt consemnate: concurenţa şi reclama, lupta de clasă şi imixtiunea oficialităţii în activitatea comercială.

[1] Gh. Platon, *Populaţia oraşului moldovenesc la mijlocul secolului al XIX-lea*, „Carpica“, revista muzeului judeţean de istorie Bacău, an II, 1969 şi *Populaţia oraşului Iaşi de la jumătatea secolului al XVIII-lea pînă la 1859*, în *Populaţie şi societate, Studii de demografie istorică*, Ed. Dacia, Cluj, 1972.